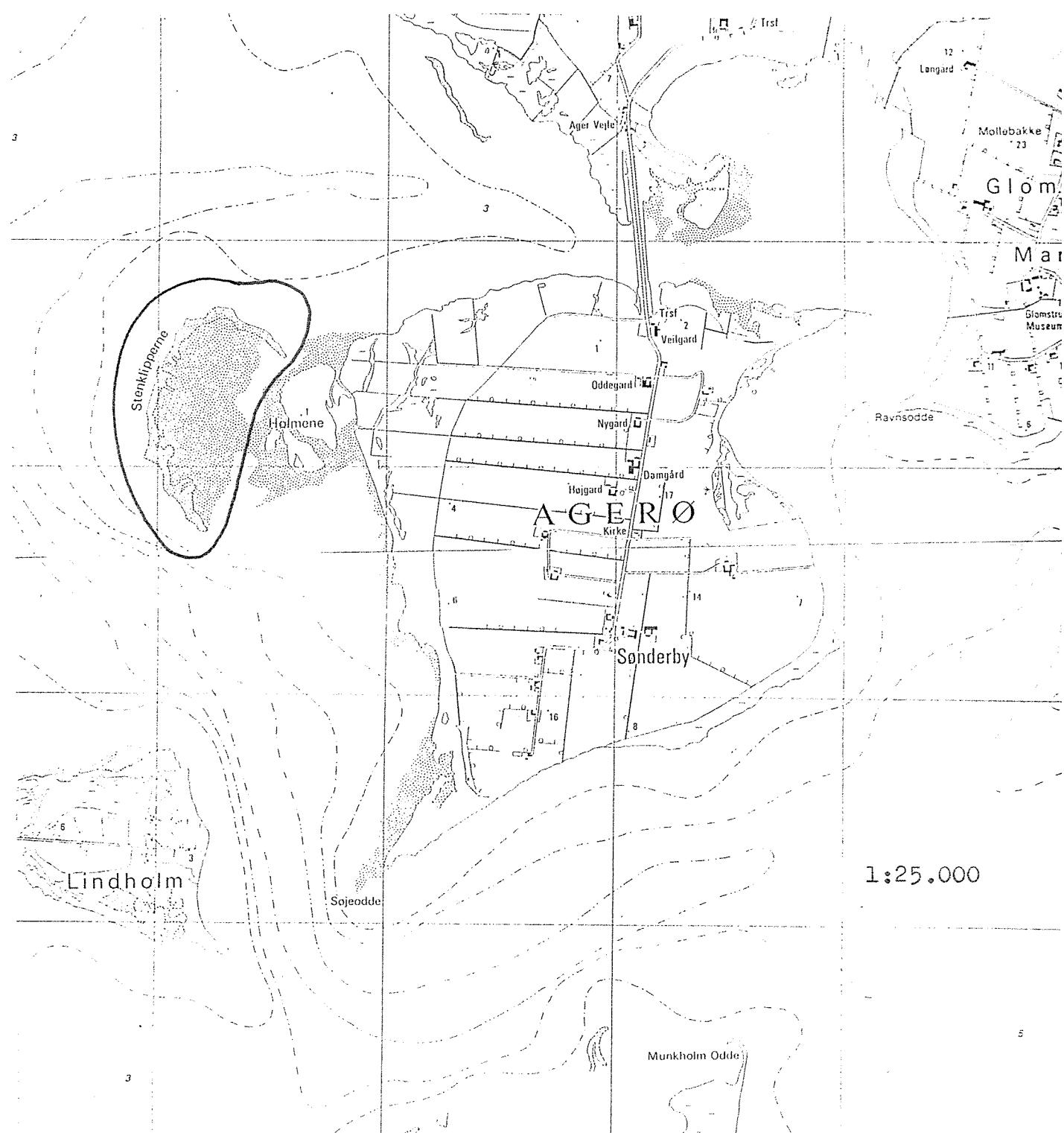

STENKLIPPERNE

en ø-floraliste med noter

af

Erik Wessberg

STENKLIPPERNE - EN Ø-FLORALISTE MED NOTER

Stenklipperne ligger i Limfjorden ved den sydvestlige del af Mors - ca. 200 m fra Agerø's nordvest-hjørne. Øerne, der har et samlet areal på ca. 6½ ha, består af to større samt flere ganske små øer (jf. dog nedenfor). Stenklipperne ligger i Viborg Amt, Sydthy Kommune.

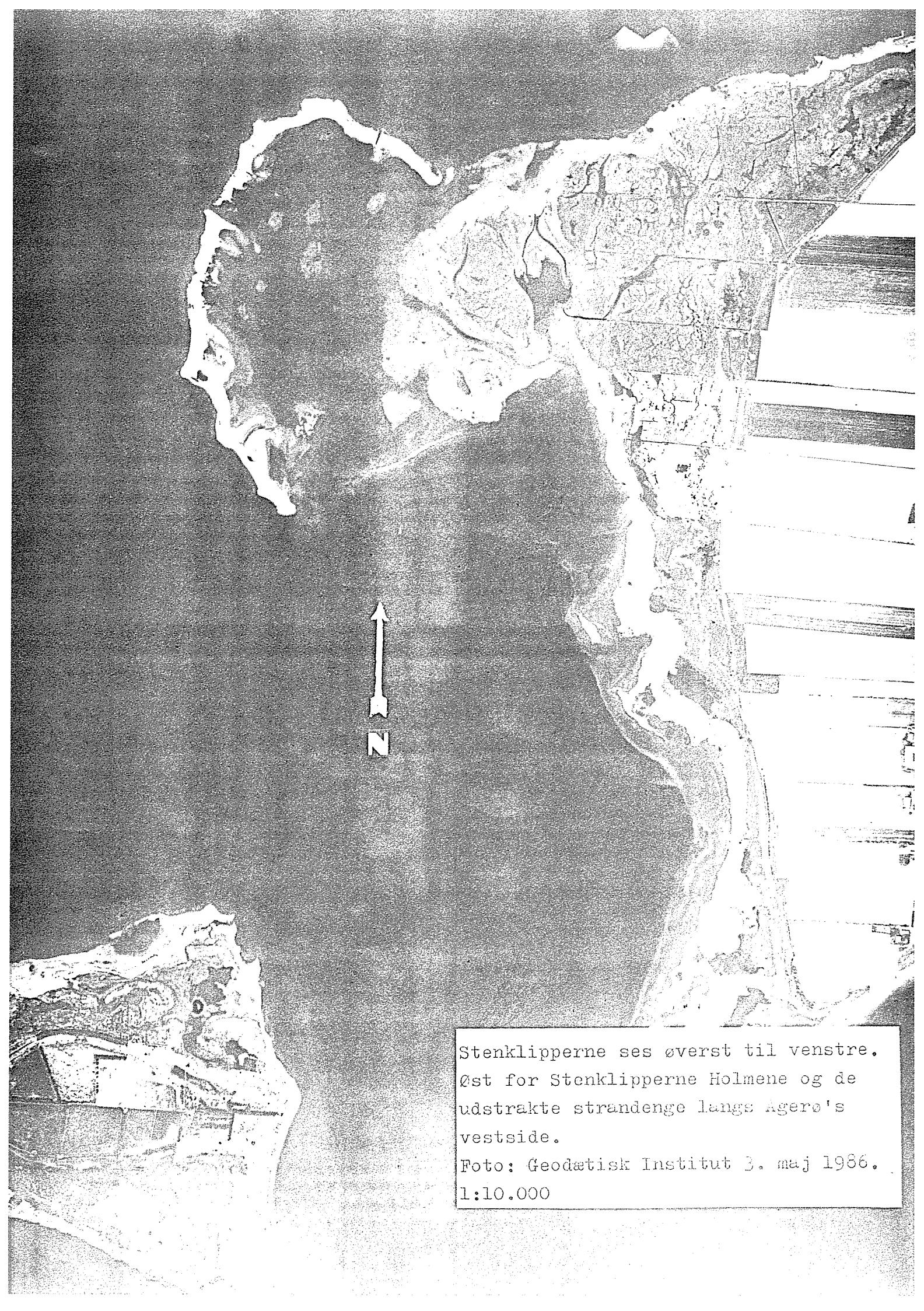
At der også her - som det bl.a. er tilfældet ved Lundø ved Skive (Wessberg 1987) - foregår materialevandring og - aflejring, ses af den kendsgerning, at Stenklipperne i dag nærmest må betragtes som én sammenhængende hesteskoformet barreø med en få meter bred rende mellem de to dele. Ved sammenligning med Geodætisk Instituts målebordsblad fra 1881-82 (revideret 1917) - se side 10 - bemærkes, at Stenklipperne da bestod af tre øer adskilt af en hhv. 100 m og 50 m bred rende. På samme kort ses også, at Holmene mellem Agerø og Stenklipperne, der nu er en del af de store strandenge ved nordvest-hjørnet af Agerø, jf. flyfotoet side 3, var adskilt fra Agerø af en 50-100 m bred, lavvandet rende.

Flakområdet mellem Agerø og Stenklipperne har overalt ringe vanddybde, så det oftest er muligt at vade dertil.

Som navnet siger, består langt det meste af øerne af sten (jf. fotos), som dog flere steder i tidens løb er blevet dækket af sand, især på de højereliggende partier. Andre områder, specielt på Nordøen, er over større strækninger dækket af store mængder tomme blåmuslingskaller.

Floraen på Nordøen

Øen har mod nord en bred, stenet strandvold på ca. $\frac{1}{2}$ meters højde. Kun alleryderst findes egentlige saltbundsplanter som Strandgåsefod (*Suaeda maritima*), Strand-Vejbred (*Plantago maritima*), Strand-Trehage (*Triglochin maritimum*) og Strand-Asters (*Aster tripolium*) samt de to Hindeknæ-arter, Kødet - og Vingefrøet Hindeknæ (*Spergularia marina* & *S. media*). Men ingen steder optræder disse plantearter i større mængder. Derimod findes der på de dele af øen, der ligger i så højt et niveau, at de næppe nogensinde over-

Stenklipperne ses øverst til venstre.
Øst for Stenklipperne Holmene og de
udstrakte strandenge langs Agerø's
vestside.

Foto: Geodætisk Institut 3. maj 1986.
1:10.000

skyldes, et stort antal pionérplanter som bl.a. Kruset Skræppe (*Rumex crispus*), Hvidmelet Gåsefod (*Chenopodium album*) og Alm. Brandbæger (*Senecio vulgaris*) foruden Alm. Røllike (*Achillea millefolium*) og Gåse-Potentil (*Potentilla anserina*). Der vokser derimod næsten ingen græsser her, blot lidt spredt Rød Svingel (*Festuca rubra*). Nogle få steder danner Strandarve (*Honckenya peploides*) tætte bevoksninger.

Den sydvestlige del af Nordøen har en stor bestand af Kruset Skræppe, Alm. Røllike, Hyrdetaske (*Capsella bursa-pastoris*), ligesom Mælkebøtte (*Taraxacum*) er almindelig. Hertil kommer en del arter, som kun er fundet i et enkelt eksemplar som f.eks. Gul Okseøje (*Chrysanthemum segetum*) og Alm. Stedmoderblomst (*Viola tricolor ssp. tricolor*). Helt i sydvest er der en ca. 20 m lang og 10 m bred, stenet og vegetationsløs strand.

Den sydøstlige del af Nordøen. På grund af de mange reden af især Stormmåge og Sølvmåge må færdsel ske med stor forsigtighed. Vegetationen er sparsom og består af bl.a. Strand-Mælde (*Atriplex littoralis*), Sandkryb (*Glaux maritima*) og Strand-Kamille (*Tripleurospermum maritimum*).

Foto: E.W., 20. maj 1986. Fotoretning nordvest.

Floraen på Sydøen

Sydøen, som er en del større end Nordøen, er på grund af lavere niveau ikke nær så vegetationsdækket, og artsantallet er betydeligt mindre. Medens vegetationen på Nordøen flere steder bærer præg af de mange fugles tilstedeværelse - i form af guanoafsvedne og nedtrampede planter - er en større spredning af redeerne i fuglekolonierne her årsag til, at planterne stort set ikke bærer synlige spor af de mange fugle.

Kun i syd findes planter i et større antal. Mest almindelig er Strand-Kamille (*Tripleurospermum maritimum*), som visse steder dominerer. Derudover findes her bl.a. Horse-Tidsel (*Cirsium vulgare*), Alm. Brandbæger og Ager-Svinemælk (*Sonchus arvensis*). At det kan lykkes "uventede" planter at spire frem og ofte sætte modne frø på isolerede steder, sås på denne ø i 1985, da Opium-Valmue (*Papaver somniferum*) fandtes i to eksemplarer.

Den sydligste del af Nordøen er meget flad og stenet. I baggrunden – adskilt af en få meter bred rende – Sydøen.

Foto: E.W., 20. maj 1986. Fotoretning sydvest.

Et vigtigt fugleområde

Er Stenklipperne i botanisk henseende knap så rig, er de til gengæld et særdeles fuglerigt område. Fladvandsområdet her rummer sammen med strandengene på Holmene, Agerø og Ager Vejle på Mors om foråret en stor del af den europæiske bestand af Lysbuget Knortegås (Dybbro, Wöhrens & Søndergård, 1983). Ydermere anføres det, at området er det 3. vigtigste rasteområde i Danmark for Hjejle; men områdets betydning for bl.a. Pibeand, Toppet Skallesluger, Vibe og Alm. Ryle er også stor.

Af ynglefugle i området skal fremhæves Hættemåge, Stormmåge, Sølvmåge og Havterne, ligesom også Klyde, Dobbeltbekkasin og Strandskade er godt repræsenterede

Redetætheden er størst på Nordøen, hvilket også ses på plantevæksten. En af sølvmågerederne på Nordøen indeholdt foruden to normale æg et dværgæg.

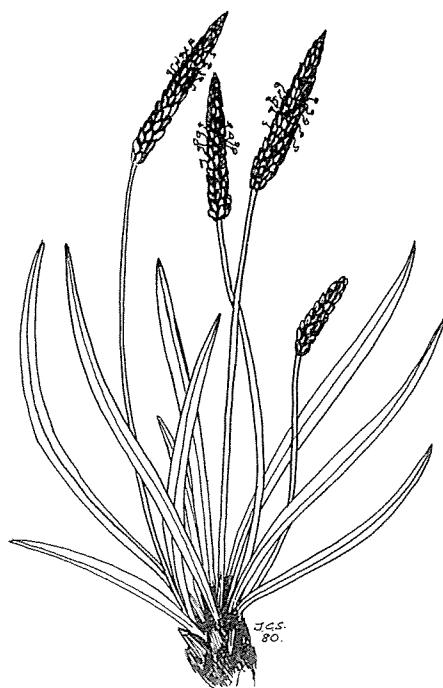
Foto: E.W., 20. maj 1986.

Udover jægernes færden er trafikken i området lille. Sejitere, der ellers i stort tal passerer vest om Stenklipperne, finder ikke øerne tilstrækende nok. Ræv kan nok finde derover fra Agerø ved særlig lav vandstand. Den 20. maj 1985 observeredes således en ræv på strandengene umiddelbart øst for Holmene på Agerø's vestside.

Stenklipperne er i lighed med Holmene og en smal korridor på den nordvestlige del af Agerø i Fugleværnsfondens eje. Endvidere har Fugleværnsfonden en aftale med en gårdejer om at måtte benytte en markvej fra Damgård for at kunne komme til fondens besiddelser på nordvestsiden af Agerø. Denne markvej kan også benyttes af andre, der ønsker at studere det rige fugleliv på og omkring Stenklipperne. Ved en lille P-plads ved Damgård er der i den forbindelse opsat en orienteringstavle.

Strand-Vejbred
(Plantago maritima)

mangler sjældent på vore
saltvandspåvirkede øer.
Grundet mangel på typisk
udviklet strandeng er der
kun fundet lidt af den på
Nordøen.

Floraliste for Stenklipperne

I lighed med flertallet af de danske småøer er der - såvidt vides - ikke tidligere foretaget undersøgelser af floraen på Stenklipperne.

Derfor er det kun arter, jeg har fundet under ekskursioner til øerne den 20. juli 1985 og den 20. maj 1986, der er anført i floralisten.

De anvendte planternavne følger - så vidt det har været muligt - Dansk Feltflora (Hansen 1985). For Atriplex' vedkommende er dog fulgt Pedersen 1968.

I alt er der fundet 46 arter på de to øer fordelt med 41 arter på Nordøen og blot 15 arter på Sydøen.

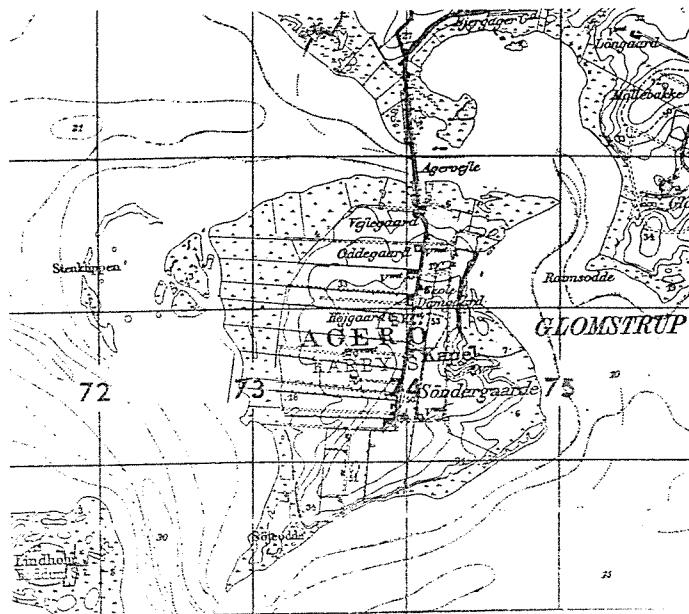

Den sydligste del af Sydøen er stort set uden vegetation, da den også overskyllers om sommeren. I øvrigt er det lavvandede område mellem Agerø og Stenklipperne næsten blottet for plantevækst. Udover ganske lidt grøn- og brunalg er der kun fundet få eksemplarer af Ålegræs (*Zostera marina*). Ved oprodning stinker det af svovlbrint.
Foto: E.W., 20. maj 1986. Fotoretning sydvest.

	Nordøen	Sydøen
<i>Achillea millefolium</i> (Alm. Røllike)	x	
<i>Artemisia vulgaris</i> (Gråbynke)	x	x
<i>Aster tripolium</i> (Strand-Asters)	x	
<i>Atriplex latifolia</i> (Spydblædt Mælde)	x	x
- <i>littoralis</i> (Strand-Mælde)	x	x
<i>Brassica napus</i> (Raps)	x	
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (Hyrdetaske)	x	x
<i>Chamomilla recutita</i> (Vellugtende Kamille)	x	
- <i>suaveolens</i> (Skive-Kamille)	x	
<i>Chenopodium album</i> (Hvidmelet Gåsefod)	x	
- <i>glaucum</i> (Blågrøn Gåsefod)	x	
<i>Chrysanthemum segetum</i> (Gul Okseøje)	x	x
<i>Cirsium vulgare</i> (Horse-Tidsel)	x	x
<i>Cochlearia officinalis</i> (Læge-Kokkleare)	x	
<i>Elytrigia repens</i> (Alm. Kvick)	x	
<i>Festuca rubra</i> (Rød Svingel)	x	
<i>Glaux maritima</i> (Sandkryb)	x	
<i>Honckenya peploides</i> (Strandarve)	x	
<i>Hordeum vulgare</i> (Alm. Byg)	x	
<i>Juncus gerardi</i> (Harril)	x	
<i>Lotus corniculatus</i> (Alm. Kællingetand)	x	
<i>Papaver somniferum</i> (Opium-Valmue)		x
<i>Plantago maritima</i> (Strand-Vejbred)	x	
<i>Poa annua</i> (Enårig Rapgræs)		x
<i>Polygonum arenastrum</i> (Småblædt Vej-Pileurt)	x	
- <i>convolvulus</i> (Snerle-Pileurt)		x
- <i>lapathifolium</i> ssp. <i>lapathifolium</i> (Knudet Pileurt)	x	x
<i>Potentilla anserina</i> (Gåse-Potentil)	x	
<i>Puccinellia distans</i> (Udspærret Annelgræs)	x	

	Nordøen	Sydøen
Rumex crispus (Kruset Skræppe)	x	
Salicornia europaea (Alm. Salturt)	x	x
Sedum acre (Bidende Stenurt)	x	
Senecio vulgaris (Alm. Brandbæger)	x	x
Sonchus arvensis (Ager-Svinemælk)	x	x
Spergularia marina (Kødet Hindeknæ)	x	
- media (Vingefrøet Hindeknæ)	x	
Stellaria media (Alm. Fuglegræs)	x	
Suaeda maritima (Strandgåsefod)	x	
Taraxacum, sect. Vulgaria (Fandens Mælkebøtte):		
- angustisquamum	x	
- ostenfeldii	x	
- stereodes	x	
Tripleurospermum inodorum (Lugtløs Kamille)	x	
- maritimum (Strand-Kamille)	x	x
Viola arvensis (Ager-Stedmoderblomst)		x
- tricolor ssp. tricolor (Alm. Stedmoder- blomst)	x	
Zostera marina (Alm. Bændeltang)		

Geodætisk Instituts måle-
bordsblad fra 1881-82 (re-
videret 1917), der viser de
store forandringer m.h.t.
Stenklipperne og det nord-
vestlige Agerø, jf. teksten.
1:50.000

Citeret litteratur

- Dybbro, T., G. T. Wahrens & H. Søndergård, 1983 : Fugle-
lokaliteter i Viborg Amt. - København.
- Hansen, K. (red.), 1985 : Dansk Feltflora. 3. opl. - København.
- Pedersen, A., 1968 : Nogle kritiske, danske Atriplex-
arter. - Botanisk Tidsskrift 63 : 289-303.
- Wessberg, E., 1987 : Lundø - en ø-floraliste med noter. -
Randers.

Tak

Universitetslektor Alfred Hansen, rådgivende biolog Bernt Løjtnant, seminarielektor Anfred Pedersen og overlærer Hans Øllgaard takkes for deres kommentarer til notatet. Alfred Hansen, Anfred Pedersen og Hans Øllgaard takkes desuden for deres hjælp i forbindelse med bestemmelse eller verificering af indsamlet materiale fra øerne.

En særlig tak til Fugleværnsfonden under Dansk Ornitol-
gisk Forening ved reservatinspektør Uffe Gjøl Sørensen
for tilladelsen til at besøge Stenklipperne.

Tegningen er velvilligst stillet til rådighed af lærer
Jens Chr. Schou.

Erik Wessberg
Sandagervej 13
Assentoft
8900 Randers

Vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser

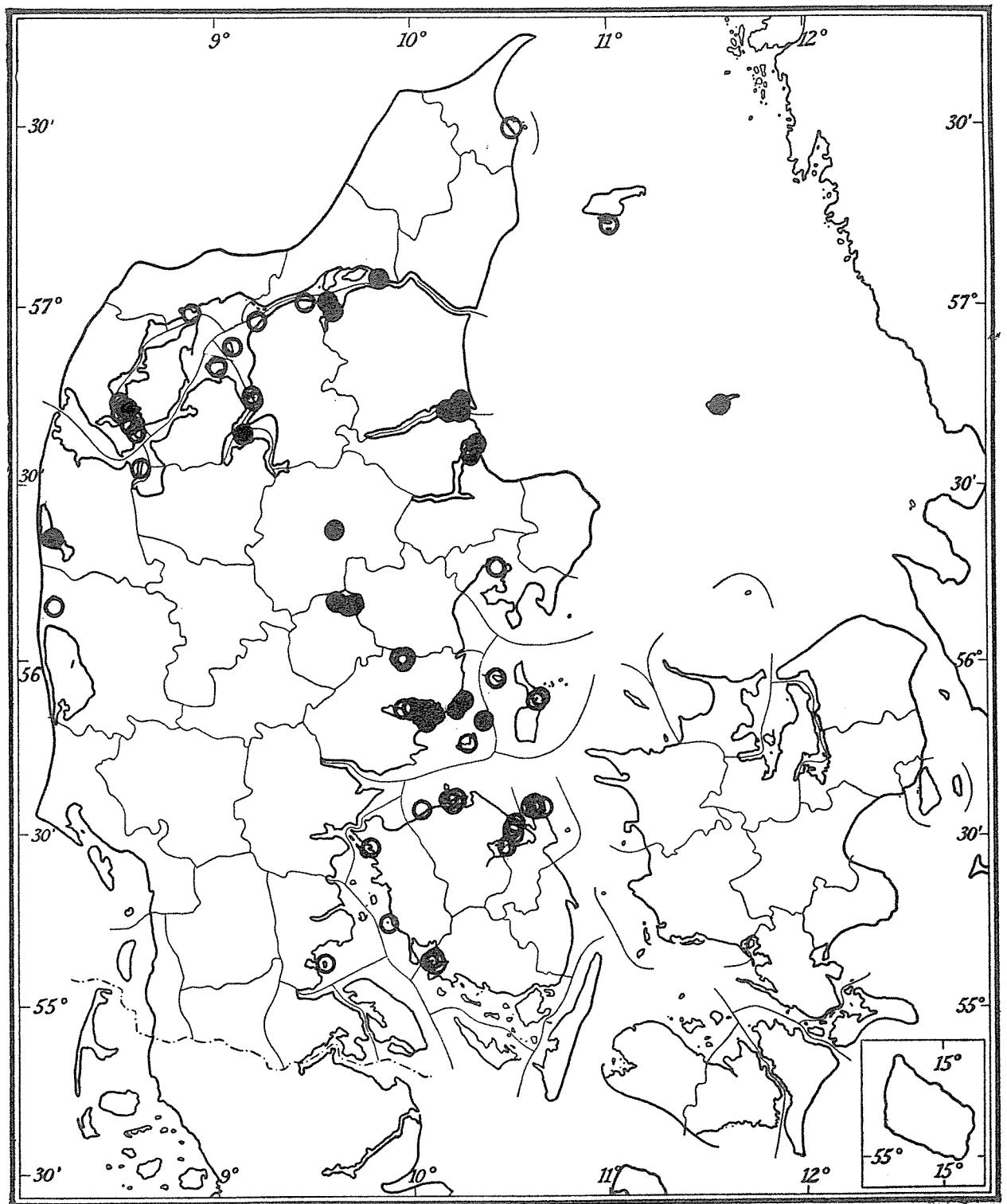
Bernt Løjtnant og Erik Wessberg har hidtil udarbejdet flora-lister for følgende øer:

1. Anholt (1981). - (BL & EW). 50 pp.
2. Hjarnø i Horsens Fjord (1981). - (BL & EW). 26 pp.
3. Treskelbakkeholm i Mariager Fjord (1983). - (BL & EW). 16 pp.
4. Klosterholm/Startøtterne i Nibe Bredning (1984). - (BL & EW). 24 p
5. Mellemopolde i Randers Fjord (1984). - (BL & EW). 14 pp.
6. Pletten (Store Plet) i Mariager Fjord (1984). - (BL & EW). 14 pp.
7. Alrø i Horsens Fjord (1985). - (EW). 37 pp.
8. Møgelsø i Julsø S.f. Silkeborg. (1985). - (EW). 19 pp.
9. Lille Plet i Mariager Fjord N.f. Pletten (1985). - (BL & EW). 19 p
10. Paradisøerne i Borre Sø S.f. Silkeborg (1985). - (EW). 19 pp.
11. Alrø Poller i Horsens Fjord SØ for Alrø (1985). - (EW). 15 pp.
12. Tange Ø i Tange Sø (1985). - (EW). 13 pp.
13. Hov Røn NØ for Gyllingnæs (1986). - (BL & EW). 17 pp.
14. Svanegrunden NØ for Endelave (1986). - (BL). 20 pp.
15. Vår Holm og Kyø Holm i Limfjorden ved Nibe (1986). - (EW). 20 pp.
16. Fjandsø i Nissum Fjord (1986). - (EW). 21 pp.
17. Egholm i Limfjorden ved Ålborg (1986). - (BL & EW). 44 pp.
18. Søby Rev Ø.f. Gyllingnæs (1986). - (BL & EW). 15 pp.
19. Agerø i Limfjorden SV for Mors (1987). - (EW). 34 pp.
20. Stenrevet i Randers Fjord V.f. Udby (1987). - (EW). 13 pp.
21. Lundø mellem Skive Fjord og Lovns Bredning (1987). - (EW). 41 pp.
22. Stenklipperne i Limfjorden ved Agerø (1987). - (EW). 14 pp.

Siden 1981 har vi derudover foretaget floristiske undersøgelser - med henblik på udarbejdelse af floralister med noter - på følgende øer og øgrupper, regnet fra nord:

23. Rønnerne mellem Frederikshavn og Strandby.
24. Hornfiskrøn S.f. Læsø.
25. Hornsgård Holm og Tøtten i Limfjorden NV for Nibe.
26. Arup Holm i Limfjorden ved Feggesund.
27. Friggørerne i Limfjorden ved Løgstør.
28. Livø i Limfjorden.
29. Fur i Limfjorden.
30. Store Rotholm i Risgårde Bredning N.f. Hvalpsund.
31. Lille Rotholm i Risgårde Bredning N.f. Hvalpsund.
32. Lindholm i Limfjorden Ø.f. Thyholm.
33. Fuglholm i Limfjorden mellem Jegindø og Agerø.
34. Rønland i Nissum Bredning S.f. Thyborøn.

35. Jegindø i Limfjorden Ø.f. Thyholm.
 36. Odpold i Randers Fjord SV for Udbyhøj.
 37. Venø i Limfjorden SØ for Thyholm.
 38. Hindø i Stadil Fjord.
 39. Kalø i Kalø Vig.
 40. Lilleø i Julsø S.f. Silkeborg.
 41. Bregnø i Julsø S.f. Silkeborg.
 42. Alø i Julsø S.f. Silkeborg.
 43. Sankt Thomas i Skanderborg Sø.
 44. Åbelø i Skanderborg Sø.
 45. Kalvø i Skanderborg Sø.
 46. Tunø ved Samsø.
 47. Mejlesholm i Stavns Fjord ved Samsø.
 48. Hjortholm i Stavns Fjord ved Samsø.
 49. Vorsø i Horsens Fjord.
 50. Vorsø Kalv SV for Vorsø.
 51. Endelave SV for Samsø.
 52. Mågeøerne ved Bogense.
 53. Dræt S.f. Åbelø.
 54. Drættegrund SV for Åbelø.
 55. Ejlinge SØ for Åbelø.
 56. Mejlø ved Hindsholm.
 57. Enø ved Hindsholm.
 58. Bogø ved Hindsholm.
 59. Vejlø ved Hindsholm.
 60. Vejlø Kalv ved Hindsholm.
 61. Holmene i Odense Fjord ved Drejet.
 62. Ågholm i Odense Fjord ved Hofmansgave.
 63. Trindelen i Odense Fjord ved Hofmansgave.
 64. Leammer i Odense Fjord ved Hofmansgave.
 65. Kyholm i Odense Fjord ved Hofmansgave.
 66. Svinsø i Gamborg Fjord SØ for Middelfart.
 67. Tornø i Odense Fjord.
 68. Torø i Lillebælt S.f. Assens.
 69. Vigø i Helnæs Bugt NV for Fåborg.
 70. Horsehoved i Helnæs Bugt NV for Fåborg.
 71. Illum i Helnæs Bugt NV for Fåborg.
 72. Barsø i Lillebælt NV for Als.
- NB: Når vi bringer denne liste, skyldes det, at vi meget gerne hører om alle fund af planter - såvel ældre som nyere - fra disse øer.

- : øer, for hvilke BL & EW har udarbejdet floralister med noter.
- : øer, på hvilke BL & EW siden 1981 har foretaget målrettede floristiske undersøgelser med henblik på udarbejdelse af totalfloralister med noter om bl.a. særlige floristiske/plantesociologiske forhold, aktuelle/potentielle trusler og plejebehov.

Iøvrigt henvises til afsnittet om vore hidtidige og aktuelle